

ŒEYHMUS DİKEN • İsyen Sürgünleri

İletişim Yayınları 1072 • Anı Dizisi 46
ISBN-13: 978-975-05-0319-1
© 2005 İletişim Yayıncılık A. Ş. / 1. BASIM
1-3. Baskı 2005-2016, İstanbul
4. Baskı 2019, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Cemiloğlu ailesi, Dicle kıyısında

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Serap Yeğen

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622 Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ŞEYHMUS DİKEN

İsyan Sürgünleri

i l e t i Ő i m

ŞEYHMUS DİKEN Diyarbakır Suriçi'nin Alipaşa Mahallesi'nde doğdu. Liseye kadar Diyarbakır'da okudu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset ve İdari Bilimler Bölümü'nü bitirdikten sonra üç yıl mülki idare amirliğinin ardından 12 Eylül askeri darbesi mağduru olarak memuriyet hayatı sona erdi. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi ve Uluslararası PEN Yazarlar Örgütü Türkiye Merkezi'nin Diyarbakır Temsilcisi'dir. *BirGün* gazetesinde 12 yıl köşe yazarlığı yaptı. Tigris Haber Gazetesi ve www.bianet.org yazardır. Çok sayıda sivil toplum kuruluşunda yönetici, danışma kurulu üyesi, temsilci ve sivil toplum aktivistidir. 13 şiiri Udi Yervant tarafından bestelenmiş, "Diyarbakır Hikâyeleri" oyunu İmgesel Düşler Tiyatro Topluluğu tarafından oyunlaştırılmıştır. İletişim Yayınları tarafından yayımlanmış kitapları: *Sırrını Surlarına Fısıldayan Şehir Diyarbakır* (2002), *Diyarbakır Diyarım Yitirmişem Yanarım* (2003), *İsyân Sürgünleri* (2005), *Amidahlılar - Sürgündeki Diyarbakirliler* (2007), "Ula Fille Hoşgeldin" (2012), *Kürdistan'da Sivil Toplum* (Nurcan Baysal ile birlikte, 2015), *Ahmed Arif - Abisi Olmak Halkının* (2018). Diğer kitapları: *Kürdilihi-cazkâr Metinler* (Doruk, 1997), *Güneydoğu'da Sivil Hayat* (Metis, 2001), *Tango ve Diyarbakır* (Lis, 2004), *Taşlar Şahit* (Lis, 2008), *Zevalsiz Ömrün Sürgünü Mehmed Uzun* (Lis, 2009), *Diyarbakır El Sallıyor* (Diyarbakır Tabip Odası, 2009), *Bir Kürdün AKP Okumaları* (Evrensel, 2009), *Gittiler İşte* (Aras, 2011), *Bir İnsan Hakları Delisi Rıdvan Kızgın* (Dipnot, 2012), *ŞehrAmed* (Heyamola, 2014) ve *Amida Ana* (Can, 2014), *Memleket Ahvali* (Dipnot, 2016), *Ahım Var Diyarbakır* (Aras, 2017) Kitapları Fransızca, İngilizce, Almanca, Bulgarca ile Kürtçenin Kurmançî ve Sorani lehçelerine çevrilip basılmıştır.

Twitter: @SeyhmusDiken

Facebook: Şeyhmus Diken

Instagram: seyhmusdiken

E-mail: seyhmusdiken@gmail.com

İçindekiler

Teşekkür.....	7
Giriş.....	9
İKİ KIZ KARDEŞ.....	19
Mehdiye Çetin (Öngören).....	21
Sakine Arat (Öngören).....	51
ANA, OĞUL.....	79
Fatma Azizoglu.....	81
İskân Azizoglu.....	103
DÖRT AMCAZADE.....	127
Nejat Cemiloglu.....	129
Esat Cemiloglu.....	147
Nazime Cemiloglu.....	167
Şermin Cemiloglu.....	187
VE ÖTEKİLER.....	201
Şahin Cizrelioglu.....	203
Vahit Altınakar.....	233
Nihat Işık.....	251

Teşekkür

Bu kitap da kolay çıkmadı.

Teşekkürü hak eden bir dolu kişi var.

Başta görüşmeyi kabul edip sabırla sorularıma yanıt veren değerli büyüklerimiz. Kitapta kendileriyle tanışacağınız için burada tekrar isimlerini vermiyorum.

Sonra bu kitabın ortaya çıkmasında desteklerini mutlaka belirtmem gereken Osman Kavala'ya, Hakan Altınay'a, Nebahat Akkoç'a, fotoğrafların tabından ve işlenmesinden dolayı Diyarbakır'da Foto Paris'e, Şener Özmen'e, Fuat Dündar'a, Anadolu Kültür'e ve elbette editörlerim Tanıl Bora ve Senem Erdoğan'a teşekkürü borç biliyorum.

Ş.D.

Giriş

Bir şehrin kimliğinden, tarihten gelen kişiliğinden uzak düşmesinde hoyrat ellerin müdahalesi kadar, şehir insanının şehrinde uzak düşürülmesinin de etkisi büyüktür.

Bu noktadan baktığımızda Diyarbakır'ın Cumhuriyet dönemi tarihi yazılırken, Şeyh Said İsyanı ve sonrasını, elbette farklı anlamda bir milat olarak ele almak gerekir. Öyle bir milat ki üzerinden 80 yıl geçmesine karşın, o dönemin şehirde ve şehir insanında yarattığı dram ve tahribat hâlâ tartışılıyor. Hâlâ üzerinde konuşuluyor.

1925-2005, 80 yıl. Ben de bu döneme, kendi bilgilerim çerçevesinde, biri hariç tümü halen yaşayan ve Diyarbakır'dan sürgüne gönderilenlerin yaşam öyküleri tanıklığında ışık tutmaya çalıştım. Yalın ve gerçek. Olanca çıplaklıkla tanıkların anlatımında yaşananlar.

Daha önce üçlemenin ilk kitabı olduğunu ifade ettiğim *Diyarbakır Diyarım Yitirmişem Yanarım*'dan (İletişim Yayınları, Aralık 2003) sonra bu ikinci çalışma yine yerel ve sözlü tarih yöntemleri kullanılarak hazırlandı.

Hemen tümünün yaşları 70, hatta 80'in üzerinde olması

nedeniyle görüşmeler pek de kolay olmadı. Kitapta yer alan toplam on görüşme iki yıldan fazla bir zaman dilimi içerisinde ancak yapılabildi. En az on ay bir tek kişinin peşinden koştuğumu bilirim. Sonuçta hemen tümünün aile albümlerinden de yararlanarak elinizdeki çalışmayı ortaya çıkardık.

Anıları okurken sürgün deneyimine olduğu kadar, sürgünde doğmanın psikolojisine; yaban ellerdeki dostluklar kadar önyargılara, zorluklara; ve bir dönemin tarihe not düşen eyleminin (Şeyh Said İsyanı'nın) bir yaşam boyu insanları nasıl etkilediğine, bu derin izlere tanıklık ediyoruz.

Ayrıca bir başka açıdan, ayrılırken geride bırakılan şehrin ve insani ilişkilerin, yıllar sonra geri dönüldüğünde yitilmiş oluşunun yarattığı yıkımlar ve yeniden kısmen inşa edilmeye çalışılması...

Şimdi de dinleyeceğimiz hikâyeleri daha iyi anlamlandırmak, dönemi kavramak maksadıyla kısa bir tarih yolculuğuna çıkarsak o dönemden görünenler...

Mustafa Kemal Diyarbakır'a iki kez geliyor. İlki 1917'de, diğeri 1937'de. İlk gelişinde Diyarbakır'ın Silvan ilçesindeki konukluğunu halen hatırlayıp anlatanlar var. Kürtlerle özel dostlukları o günlerde başlıyor. Halife ve İslâm'a sahip çıkılması gerektiğini daha o günlerde telaffuz ediyor.

Sonraki yıllarda Erzurum ve Sivas kongreleri toplanıyor. Sıkça birlik ve beraberlik ifadeleri kullanılıyor. Hatta 1920'deki meclis oluşumunda Kürt ve Türk kardeşliğinden bizzat Mustafa Kemal söz ediyor. 23 Nisan 1920 cuma günü ilk meclis toplanıyor. Ve İslâmî geleneklere göre toplanan ilk meclisin beşte biri (72'si) Kürt milletvekillerinden oluşuyor. Meclis albümünde bu milletvekillerinin konuştukları dil hanesine "Kürtçe" yazdırılıyor.

Ama sonra sıkıntılar yaşanmaya başlıyor.

1923 yılı Mayıs ayında merkezi Erzurum'da olmak üzere